

ФУНКЦІ СУЧАСНИХ ГРОШЕЙ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

У статті розглянуто погляди різних економістів на функції сучасних грошей. Доведено, що сучасні гроші не мають власної вартості і зв'язку із золотом, тому не виконують функцій міри вартостей і світових грошей. Обґрунтовано, що сучасні гроші – це кредитний знак ціни, які виконують такі функції: засобу обігу, засобу вираження товарних цін, засобу платежу і, за умов їх сталості, – засобу збереження та нагромадження цінності.

The views of various economists of modern money functions are considered in the article. It is shown that modern money has no own cost and communication with gold and they can't carry out functions of a measure of costs and world money. It is substantiated that modern money – is a credit sign of price. They carry out functions of a currency, an instrument of payment, means of expression of commodity prices and, in terms of their stability, – means of preservation and value accumulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні значна частина пострадянських економістів не може звільнитися від марксистського підходу до грошей як специфічного товару – золота. Варто підкреслити, що саме «пострадянських», а не взагалі сучасних економістів, тому що до сучасних належать і західні економісти, які не визнавали і, тим більше, не визнають сьогодні марксистську теорію грошей, тоді як для економістів колишнього СРСР – ця теорія була єдино правильною і не підлягала ніяким сумнівам або критиці. Відповідно, після розпаду СРСР практично на всьому пострадянському просторі економісти колишніх республік СРСР продовжують (у своїй більшості) розглядати гроші з марксистських позицій, про що свідчить значна кількість сучасної пострадянської літератури з питань грошей та кредиту. І хоча окремі економісти (А. Коган, П. Ушанов, Л. Красавіна та ін.) намагалися пояснити сутність і функції грошей з немарксистських позицій, їм це не вдалося, оскільки вони не змогли відійти від товарної природи сучасних грошей і наявності у них власної вартості (якою вони нібито вимірюють вартості товарів).

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. показав, що пострадянські економісти (А. С. Гальчинський, О. В. Дзюблюк, Е. Ф. Жуков, Б. С. Івасів, Ю. І. Кашин, А. М. Косой, Л. В. Кузнецова, О. І. Лаврушин, С. В. Міщенко, А. М. Мороз, М. А. Портной, М. І. Савлук, А. А. Чухно та інші), як правило, бачать у сучасних грошах – товар, який виконує роль загального еквіваленту. Не зміг відійти від товарної природи сучасних грошей і відомий вітчизняний економіст д.е.н., проф. М. І. Савлук, який у підручнику «Гроші та кредит», з одного боку, зазначає, що «...гроші за походженням – це товар...» [1, с.17], хоча мають нагромаджувати цінність (а не вартість).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Гроші, які втратили зв'язок із золотом, відповідно втратили і власну вартість. Тому помилковість підходу до сучасних грошей без власної вартості як до товару, на думку автора, зумовлена тим, що сучасні пострадянські економісти, продовжуючи стояти на марксистських позиціях, не враховують ряд безперечних фактів. Перш за все, того, що гроші (будь-які – золоті монети чи грошові білети і розмінна монета з недорогоцінних металів) не виробляються для продажу, тоді як, за висловом К. Маркса, продукт стає товаром лише тоді, коли він виробляється для продажу. По-друге, того, що гроші «...не мають ціни» [2, с.102] (а товару без ціни не може бути!) З цього випливає, що сучасні гроші, які не мають ціни і виробляються не для продажу, не можуть бути товаром.

Врешті-решт, сучасні гроші не підкоряються і такій властивості товару, за якою товар поєднує в собі споживну і власну вартість, що неможливо сказати відносно сучасних грошей, бо коли розглядати власну вартість грошових білетів сучасних грошей, то вона настільки

мала порівняно з їх номіналом, що нею можна знехтувати (вважати, що гроші не мають власної вартості). Що ж до споживної вартості (корисності) сучасних грошей, їх здатності бути посередниками у товарообміні і полегшувати його, то вона збереглася у вигляді їх мінової вартості чи купівельної спроможності (тобто тієї кількості товарів та послуг, яку можна обміняти на одну грошову одиницю у певний момент часу). За таких умов у сучасних грошей не спостерігається основна властивість товару – єдність споживної вартості і власної вартості, що не дає нам права розглядати сучасні гроші як товар. Таким чином, залишається визнати лише одне, що сучасні гроші – це гроші-нетовар. Сучасні гроші не є також і еквівалентом вартості товару тому, що вони не мають власної вартості, отже, і не можуть нею вимірювати вартості товарів і бути мірою їх вартостей. До того ж сучасні гроші у вигляді грошових білетів і розмінної монети з недорогоцінних металів, на відміну від золотих (дійсних, за Марксом) грошей, не походять з товарного середовища і не були товаром-еквівалентом до їх законодавчого введення в обіг.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження функції сучасних грошей та визначення їхньої особливостей. В усіх країнах світу затрати праці на виробництво одного грошового білета практично однакові і не перевищують 2,5 центів [3, с.13-15] за грошовий білет будь-якого номіналу. Тому власна вартість грошових білетів різних номіналів (по суті вартість клаптика паперу) практично однакова в усіх країнах. Таким чином, сума цін конкретної кількості товарів та послуг, що купується за один паперовий білет будь-якого номіналу в будь-якій країні, також має бути однаковою (якщо ми виходимо з передумови, що сучасні гроші є товаром-еквівалентом вартості і їх власною вартістю вимірюється вартість інших товарів та послуг), що суперечить дійсності. Тому загальна сума цін товарів та послуг, які купуються за відповідні грошові білети різних номіналів в одній країні, як і тих самих номіналів грошових білетів у різних країнах, неоднакова, оскільки неоднаковою є в даних країнах купівельна спроможність грошових білетів різних номіналів. Отже, сума цін кількості товарів та послуг, які купуються за ці грошові білети, вимірюється їх купівельною спроможністю (цінністю), яка зазнає змін на внутрішньому ринку відповідної країни-емітента. Купівельна спроможність грошей та їх цінність – синоніми. Це впливає з того, що сучасні гроші, як і будь-які гроші взагалі, мають споживну вартість (корисність), яка полягає в тому, що гроші як посередники в товарообміні, по-перше, полегшують його, а, по-друге, не маючи власної вартості, обмінюються в кожний конкретний момент часу на визначену ринком кількість товарів та послуг. М. І. Туган-Барановський зазначав, що «цінність грошей є цілком соціальним явищем, продуктом стихійних несвідомих народногосподарських процесів. Ось чому загальна теорія цінності товарів не може пояснити цінності грошей. Теорія граничної корисності виходить з припущення, що цінність є результатом свідомих оцінок оцінюючого суб'єкта. Тим часом цінність грошей є перед нами, як щось об'єктивно дане усією сукупністю мінових відносин, <...> і якою б не була цінність грошей, інакше кажучи, їх купівельна сила, <...> вони однаковою мірою будуть витрачені як знаряддя обміну або платіжний засіб, бо ні на що інше гроші не потрібні» [4, с.31].

Сучасні гроші не грають ролі і загального еквівалента, всупереч усталеній з радянських часів думці значної частини економістів. По-перше, тому, що з витісненням з обороту золота «з ним пішов і загальний еквівалент» [5, с.109] і масштаб цін, як фіксована вага металу. Внаслідок цього нині власною вартістю сучасних грошей (через її відсутність у них) взагалі не вимірюються вартості товарів. По-друге, тому, що на кожному внутрішньому ринку сьогодні функціонують свої національні (регіональні) гроші (які законодавчо вводяться в обіг урядами відповідних країн-емітентів) у вигляді грошових білетів і розмінної монети, які зовні відбивають національні особливості кожної країни (або союзу країн як це є притаманним грошовим білетам і монетам євро). Таким чином, сучасні гроші у вигляді національних (або регіональних) грошових білетів і розмінної монети різних країн не можуть постійно і монополювати вартості будь-яких товарів на всіх регіональних ринках світу, як це було притаманно загальному еквіваленту – золоту як грошам.

Це дає нам право зробити висновок, що сутність сучасних грошей без власної вартості

полягає в тому, що вони являють собою боргові зобов'язання банку, який їх випустив (або створив). При цьому центральний банк бере на себе зобов'язання підтримувати стабільність купівельної спроможності грошей, які не мають власної вартості, та їх загальну прийнятність. Ніяких інших зобов'язань центральний банк на себе не бере. Що ж до комерційних банків, які створюють нові кредитні гроші, то їхні зобов'язання полягають у необхідності повернути залучені кошти, що перебувають у них на рахунках, на першу вимогу власника рахунку. За таких умов сучасні гроші мають кредитну природу і сутність. Отже, сучасні гроші поза зв'язком із золотом і без власної вартості є кредитними грошми, що існують у двох формах: готівковій та безготівковій. Тому, на наш погляд, є достатньо підстав вважати, що грошовий білет сучасних кредитних грошей, який не має зв'язку із золотом, не є знаком золота, знаком вартості і знаком грошей, а є кредитним знаком ціни.

У зарубіжній літературі, наприклад, у найбільш популярному підручнику з курсу економічної теорії грошей і банківської справи [6, с.17], купівельна спроможність грошей (їх цінність) ототожнюється з їх вартістю. З цим не можна погодитися, оскільки реальна цінність грошей устанавлюється ринком, а вартість – затратами праці на їх виготовлення.

Щоб виявити своє існування та сутність, гроші, як і будь-який інший предмет, мають проявити себе в дії, тобто у функціях, які розкривають глибинні властивості їх сутності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функції сучасних грошей без власної вартості (або вартості клаптика паперу, або навіть запису конкретної суми на банківському рахунку, що взагалі не має ніякої вартості) істотно відрізняються від функцій золотих грошей. Тому важко погодитися з думкою про те, що «у процесі еволюції функції грошей не трансформуються» [7, с.165], оскільки і кількість, і зміст виконуваних ними функцій з часів Ямайської конференції істотно змінилися у зв'язку із зміною самої сутності грошей.

Сутність грошей, яка змінилася, по-різному відбилася не тільки на поглядах пострадянських економістів на кількість та найменування функцій сучасних грошей, але й, що найважливіше, на різних трактуваннях їх змісту. При цьому одні автори вважають, що сучасним кредитним грошам притаманні всі функції дійсних (золотих) грошей [8, с.37; 9, с.73], а інші – що сучасні гроші виконують від трьох до шести функцій [10, с.415; 11, с.2; 12, с.45; 13, с.264-265; 14, с.82]. Серед функцій, які припускаються, називаються і такі, як масштаб цін, масштаб цін технічний, засіб збереження вартості та одиниця рахунку, міра (мірило) цінності [1, с. 36], засіб збереження (нагромадження) цінності [1, с.43]. Усе це свідчить про те, що у окремих сучасних економістів починає з'являтися інтуїтивне усвідомлення того, що сучасні гроші без власної вартості виконувати функцію золотих грошей як міри вартостей (так само як і функцію збереження вартості) не можуть.

Відносно тієї точки зору, що сучасним кредитним грошам притаманні всі функції дійсних грошей, слід зазначити, що деякі їх функції ніколи не виконувалися, навіть, банкнотами (знаками і повноправними представниками золотих грошей), а тим більше не можуть виконуватися сучасними кредитними грошима без власної вартості і зв'язку із золотом. Серед функцій дійсних грошей, які ніколи не виконувалися їх повноправними представниками – банкнотами, можна назвати і функцію грошей як міри вартостей і функцію світових грошей. Розглядаючи функцію грошей як міри вартостей, буде незайвим, на наш погляд, згадати про те, що в марксистській теорії грошей грошовим товаром було золото, і, відповідно, гроші – це золото, перша функція якого полягала саме в тому, «щоб доставити товарному світу матеріал для вираження вартості» [2, с.101]. (Ми звертаємося до марксистської теорії грошей тому, що сьогодні її основи приймають ряд економістів країн СНД, хоча зміни, які відбулися у світовій практиці з втратою золотом усіх його грошових функцій після Ямайської конференції, означають, що «гроші» (у марксистському трактуванні) разом з їх знаками (банкнотами) відійшли в минуле). Функція дійсних грошей як міра вартостей включала в себе масштаб цін як вагову кількість металу, фіксовану в одній грошовій одиниці, і міру вартості, які істотно відрізнялися одне від одного за своїм функціональним призначенням. «Як міра вартостей, – зазначав К. Маркс, – вони (золоті гроші) використовуються для того, щоб перетворювати вартості безконечно різноманітних

товарів у ціни, в мислено уявлювані кількості золота; як масштаб цін вони вимірюють ці кількості золота» [2, с.104]. Зрозуміло, що золоті гроші вимірювали вартості товарів своєю власною вартістю, перетворюючи вартості товарів у ціни. У цьому зв'язку виникає питання про те, чи могли банкноти як знаки грошей, що виготовляються з паперу, але є повноправними представниками золотих грошей, виконувати функцію міри вартостей, вимірюючи вартості товарів своєю власною вартістю і перетворювати вартості товарів у ціни? Для позитивної відповіді на це запитання немає достатніх підстав, оскільки цю функцію могло виконувати тільки уявне золото (яке доставило товарному світу матеріал для вираження вартості товарів). А з втратою золотом усіх функцій грошей банкноти як його представники припинили своє існування, а отже, і представництво, виконання будь-яких функцій золотих грошей. На нашу думку, з цього випливає дуже важливий висновок про те, що банкноти, будучи повноправними представниками золота, проте ніколи не виконували функції грошей як міри вартостей, а тільки представляли її виконання золотими грошима. Відносно сучасних кредитних грошей, які втратили будь-який зв'язок із золотом і власну вартість, то вони не тільки не можуть вимірювати власною вартістю вартості товарів та перетворювати їх у ціни і, відповідно, виконувати функцію міри вартостей, але навіть не можуть представляти її виконання.

Разом з тим, спроби окремих економістів обґрунтувати виконання сучасними паперовими грошима без власної вартості функції міри вартостей тривають і сьогодні, хоча, як зазначав К. Маркс, тільки золото доставило товарному світу матеріал для вираження вартостей. Отже, папір (з якого сьогодні виготовляються грошові білети) і недорогоцінні метали (з яких виготовляється розмінна монета) не можуть бути матеріалом для вираження вартостей товарів. Так, наприклад, член-кореспондент НАНУ А. Гриценко пише, що «гроші – це представник вартості як еквівалента в обміні» [15, с.11]. Відповідно, «...у процесі обміну товар виражає свою вартість у грошах. Отже, в цьому випадку гроші є засобом вираження вартості товару. Проте виражати її вони можуть лише в тому випадку, коли самі являють собою одиницю вартості, якою вартість товару виражається. Таким чином гроші виступають як засіб представлення одиниці вартості, тобто виконання грошима функції засобу представлення одиниці вартості, з допомогою якої виконується функція вираження вартості товару, інтегрується у функцію вимірювання, або міри вартості [15, с.12]». Важливо зазначити, що ідею про представницький характер вартості грошей вперше висловив Д. Юм, відповідно до якої гроші вступають в обіг без власної вартості і набувають її в обігу в результаті обміну певної маси грошей на певну масу товарів. Крім того, сформована в обігу вартість грошей визначається вартістю реалізованих товарів і є суто умовною, причому її величина залежить від кількості грошей в обігу: чим вона більша, тим менша маса товарної вартості припадатиме на одну грошову одиницю. На наш погляд, сучасні гроші емітуються в обіг, саме, як засіб представлення одиниці номінальної вартості.

Проте, вартість товару визначається не номінальною вартістю грошей. Це зумовлено тим, що залежно від рівня цін на товари з однією і тією ж самою трудовою вартістю у кожний конкретний момент часу встановлюватимуться різні ціни, виражені номінальними грошима. Таким чином, підхід до обґрунтування виконання або, навіть, представництва сучасними кредитними грошима, які не мають власної вартості, функції міри вартостей, притаманної тільки золотим (дійсним) грошам, досить дискусійний. Це зумовлено тим, що, по-перше, у сучасних грошах без власної вартості виражається не вартість, а ціна товару. Заслуговує на увагу, що після втрати золотом усіх функцій грошей сучасні гроші не мають ні зв'язку із золотом, ні власної вартості. Отже, класичне марксистське визначення ціни як грошового вираження вартості втратило свій зміст. Не випадково ряд сучасних авторів, розглядаючи ціну, зазначають, що ціна – це «кількість грошей (або інших товарів та послуг), яку платять або отримують за інший товар чи послугу» [16, с.592], або ж «ціна, за якою товар може бути куплений у даний момент; ціна за касовою угодою» [17, с.23]. По-друге, сучасні гроші без власної вартості не є самі по собі засобом вираження вартості товару. Якщо розглядати готівкові сучасні гроші, то вони не можуть бути представниками одиниці вартості, будучи борговими зобов'язаннями центрального банку. Їх забезпечення – авторитет

держави, що не має грошового вираження, і довіра громадян до свого уряду. Що ж до безготівкових грошей, створених комерційними банками, то їх забезпеченням є сам грошовий вклад, що перебуває в банку і має бути повернений власнику рахунку. На наш погляд, сучасні гроші не можуть бути, навіть, представниками одиниці вартості, причому такої, яку (за законом) мали гроші колишнього СРСР, аж до його розпаду, бо у СРСР аж до його розпаду радянський карбованець (і, відповідно, український карбованець) як нерозмінна на метал банкнота, що має зв'язок із золотом, був представником одиниці вартості, що містилася в офіційно оголошеному його золотому вмісті – 0,987412 г чистого золота (починаючи з 1961 р.). На жаль, цей історичний факт випускається з уваги, так само як і той факт, що грошові білети сучасних кредитних грошей стали реальним представником їх купівельної спроможності, якою вони виражають товарні ціни (а не вартість товарів) і цінові пропорції між ними завдяки наявності у них міри цінності – їх купівельної спроможності. Таким чином, залишається визнати, що сучасні кредитні гроші без власної вартості виконувати функцію золотих грошей як міри вартостей не можуть. Але вони виконують функцію вираження товарних цін і цінових пропорцій між товарами.

Як і банкноти, сучасні кредитні гроші без власної вартості не можуть виконувати і функцію світових грошей, яка обґрунтована К. Марксом для дійсних (золотих) грошей: «виходячи за межі внутрішньої сфери обігу, гроші скидають з себе набуті ними в цій сфері локальні форми <...> і знову виступають у своїй первісній формі злиwkів благородних металів [2, с.144]. І банкноти, і грошові білети сучасних грошей не могли (і не можуть) виступати на світових ринках у вигляді злиwkів благородних металів, тому вони виступали і виступають на цих ринках як представники вільно використовуваних валют у своїх національних мундирах – виконуючи, насамперед, функцію засобу платежу.

Що ж до функцій сучасних кредитних грошей як засобу обігу і засобу платежу, то, наприклад, Е. Долан та ін. вважають, що гроші у функції обігу – це «гроші, використовувані для купівлі товарів та послуг, а також для сплати боргів» [11, с.2]. На нашу думку, об'єднання таких функцій грошей, як засіб обігу і засіб платежу, в одну функцію є економічно неправомірним. Гроші у функції засобу обігу є посередниками у товарообміні. Отже, в актах купівлі-продажу вони рухаються одночасно з товаром назустріч один одному, і тому між актами купівлі і продажу немає розриву у часі. Функцію засобу обігу можуть виконувати тільки готівкові гроші. На відміну від цієї функції, гроші у функції засобу платежу в товарообміні не є посередниками, а тільки завершують його. При цьому між актами купівлі і продажу виникає розрив у часі, що визначається строком боргового зобов'язання. Функцію грошей як засобу платежу в основному виконують безготівкові гроші, хоча готівкові гроші також можуть виконувати цю функцію, наприклад, при видаванні заробітної плати. Сутність грошей, яка змінилася, торкнулася і функції грошей як засобу накопичення (засобу збереження вартості), оскільки сучасні кредитні гроші без власної вартості не можуть ні зберігати, ні накопичувати вартість. Проте, будучи, за висловом М. Фрідмана, тимчасовим вмістилищем купівельної сили, грошові білети стійких сучасних грошей можуть зберігати і накопичувати цінність (свою купівельну спроможність), виконуючи, відповідно, функцію збереження і накопичення цінності аж до законодавчого виведення їх з обігу).

У зв'язку з цим важко погодитися з думкою деяких економістів «...про новий зміст функції грошей – функції «скарбу» як результат її еволюції. Методологічно цей новий зміст формує стан, у якому перебувають гроші (спокій, складування грошей у скриню, в панчоху і т. д.), а не процес. При цьому слід розрізняти спокій у широкому розумінні слова як моментний спокій грошей у функції засобу обігу і їх більш тривалий спокій у функції засобу платежу, а також у вузькому розумінні цього поняття – спокій як самодостатній стан грошей. Саме це і утворює, на наш погляд, самостійну функцію грошей – функцію грошей, які перебувають у спокої, яка замінює в сучасних умовах звичну функцію скарбу [7, с.66]».

Тут також слід зазначити, що, по-перше, сучасні кредитні гроші як боргові зобов'язання центрального і комерційного банків ніяк не можуть виконувати функції скарбу, оскільки навряд чи боргові зобов'язання (чийми б вони не були) можуть узагалі розглядатись

як скарб. Тому твердження про функцію скарбу, тим більше як про звичайну функцію сучасних кредитних грошей без вартості, на наш погляд, не відповідає ні суті питання, ні духу часу. Навряд чи можна говорити і про функцію грошей, які перебувають у стані спокою, як про їхній самодостатній стан. Це спричинено тим, що гроші як посередники в товарообміні взагалі перебувають у русі, а не в спокої. Що стосується довгочасного спокою грошей у функції засобу платежу, то в момент погашення боргу гроші також перебувають у русі або при списанні їх з одного рахунку та занесенні на інший рахунок (безготівкові гроші), або при їх переданні з рук у руки (готівкові). А при виконанні грішми функції нагромадження має безперервно збільшуватися їх сума у номінальних грошових одиницях.. Це не дозволяє розглядати нагромаджену суму в стані спокою, тим більше довгочасного. Крім того, за період такого спокою купівельна спроможність номінальних грошових одиниць, як правило, знижується, що також не дозволяє говорити про функцію грошей, які перебувають у спокої. За таких умов не можна погодитися з тим, щоб «використовувати в науковому обороті поняття «функція грошей у спокої» замість традиційного поняття «засіб збереження і нагромадження». Заслугують на увагу підходи західних економістів до визначення сутності грошей. Вони, наприклад, не розглядають гроші ні як товар, ні як товар-еквівалент, ні як представників еквівалента вартості в обміні, а розглядають їх як продукт соціально-правової взаємодії та як посередників у товарообміні. Справедливо вважаючи, що в основі не розмінних на метал грошей, які не мають зв'язку із золотом, «лежить фідуціарний стандарт», тобто авторитет уряду, західні економісти разом з тим помилково вважають, що вартість нерозмінних грошей пов'язана з вірою людей у те, що гроші будуть прийняті в оплату за товари та послуги [6, с.19] ототожнюючи, при цьому, вартість грошей з їх цінністю. До того ж, цінність грошей, законодавчо введених в обіг і загально визнаних людьми, в кінцевому рахунку визначається ринком. Західними економістами гроші розглядаються, з одного боку, як суспільний феномен [14, с.81-82] або «штучна соціальна умовність» [17, с.64], створена державою, як «...те, що, отримавши добро від суспільства або держави, здатне функціонувати як засіб обігу, міра вартості і засіб збереження» [18, с.13].

Тому важко не погодитися із старою, неодноразово розкритикованою економістами-марксистами точкою зору Г. Кнаппа, відповідно до якої «сутність грошей полягає не в матеріалі знаків, а у правових нормах, що регулюють їх вживання» [19, с.301]. (Не можна не сказати про те, що яскравим послідовником Кнаппа у сфері державного регулювання грошей без власної вартості був Дж. М. Кейнс, який розглядав паперові гроші як більш еластичні порівняно із золотом, а його витіснення із обігу – як емансипацію грошей від золота і перемогу ідей Кнаппа). Слід підкреслити, що сьогодні практично всі західні економісти дотримуються тієї точки зору, що сучасні гроші – «це штучна соціальна умовність», яка не має власної вартості, тобто продукт правопорядку, створений державною владою. З іншого боку, західні економісти розглядають гроші тільки як технічних посередників у товарообміні. Інакше кажучи, усе те, що визнається як гроші [6, с.62] і що звичайно є посередниками у товарообміні (товар, засіб, економічне благо), приймається в оплату товарів та послуг (або на відшкодування боргів), а також використовується як засіб вимірювання, збереження і нагромадження вартості [11, с.12; 13, с.264, 281; 7, с. 3, 6; 20, с.70].

Слід сказати і про такий підхід західних економістів до визначення сутності грошей, як ототожнення їх з грошовою масою (групами активів, виражених у грошах) на тій підставі, що «повинна існувати точна відповідність між теоретичним та емпіричним (що має кількісну оцінку) визначенням грошей» [6, с. 45]. Якщо врахувати, що західні економісти розглядають гроші як усе те, що може бути посередником у товарообміні (включаючи пиво, як у Анголі), то ототожнення ними грошей з грошовою масою є цілком логічним. Проте, якщо розглядати сучасні гроші в їх сутності як боргові зобов'язання емітента (центрального та комерційних банків, які емітують готівкові і створюють безготівкові гроші), то неможливо визнати справедливим ототожнення теоретичної суті грошей з їх кількісним виміром, так само, як не можна ототожнювати природу і сутність (ознаки) хвороби з кількістю тих, хто на неї захворів. Таким чином, можна зробити висновок, що із зміною природи і сутності грошей, змінилися і їх

функції, що відображають глибинні властивості сутності. Отже, сучасні кредитні гроші без власної вартості і зв'язку із золотом – це боргові зобов'язання емітента, гроші-нетовар і гроші-нееквівалент. Вони – кредитний знак ціни. Маючи купівельну спроможність (цінність у кожний конкретний момент часу) і номінальну вартість, сучасні кредитні гроші без власної вартості і зв'язку із золотом виконують функції засобу обігу, засобу вираження товарних цін, засобу платежу і засобу зберігання та нагромадження цінності.

Висновки і перспективи подальших розробок. З викладеного випливає, що з моменту підписання у 1978 році країнами-членами МВФ «Угоди про демонетизацію золота», воно на світовому рівні офіційно втратило всі функції грошей. До того ж ця Угода відкрила світу нову еру – еру нових сучасних грошей без власної вартості і зв'язку із золотом у вигляді грошових білетів (а не банкнот) і білонної монети, які за своєю сутністю є кредитними знаками ціни. Демонетизація, докорінно змінивши сутність грошей, змінила і їх функції, в зв'язку із чим сучасні кредитні гроші не виконують (і не можуть виконувати за відсутності у них власної вартості) функцію міри вартостей і функцію світових грошей (за відсутності в них і зв'язку із золотом). Тому сучасні кредитні гроші виконують такі чотири функції: функцію засобу обігу, засобу платежу, засобу вираження товарних цін і, за умов їх сталості, і функції збереження та накопичення цінності (купівельної спроможності). Перспективами подальших розробок виконаного дослідження, на наш погляд, є розробка практичного застосування сучасних кредитних грошей в монетарних політиках різних країн світу.

Список використаної літератури

1. Гроші та кредит / [за ред. М. І. Савлука]. – К.: КНЕУ, 2006. – 742 с.
2. Маркс К. Твори: [Т. 23] / К. Маркс, Ф. Енгельс. – К.: Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1963. – 847 с.
3. Остролуцкая Л. Как Украина гривну вводила / Л. Остролуцкая // Одесский вестник. – 16 декабря 1995. – С. 13–15.
4. Туган-Барановский М. И. Бумажные деньги и метал / М. И. Туган-Барановский. – Одесса: Русская Культура, 1919. – 132 с.
5. Солюс Г. Сохранит ли золото свою прежнюю роль? / Г. Солюс // МЭиМО. – 1972. – № 8. – С. 106–110.
6. Миллер Р. Л. Современные деньги и банковское дело / Р. Л. Миллер, Д. Ван-Хуз; [пер. с англ.]. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 824 с.
7. Кашин Ю. И. К вопросу о модификации денег / Ю. И. Кашин // Деньги и кредит. – 2002. – № 1. – С. 64–66.
8. Гроші та кредит / [за ред. Б. С. Івасіва]. – Тернопіль: Карт-бланш, 2000. – 510 с.
9. Общая теория денег и кредита [под ред. Е. Ф Жукова]. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995. – 304 с.
10. Гальчинський А. Теорія грошей / А. Гальчинський. – К.: Основи, 1998. – 415 с.
11. Долан Э. Д. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Э. Д. Долан; [пер. с англ.]. – М.-Л.: Профико, 1991. – 448 с.
12. Косой А. М. Современные деньги / А. М. Косой // Деньги и кредит. – 2002. – № 6. – С. 42–52.
13. Макконнелл К. Р. Экономикс: [Т. 1] / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю; [пер. с англ.]. – М.: Туран, 1996. – 399 с.
14. Харрис Л. Денежная теория / Л. Харрис; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1990. – 750 с.
15. Гриценко А. Представницька теорія грошей / А. Гриценко // Вісник НБУ. – 2005. – № 7. – С. 9–14.
16. Самуэльсон П. Экономика / П. Самуэльсон; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1964. – 496 с.
17. Райхлин Э. Основы экономической теории / Э. Райхлин. – М.: Наука, 1999. – 365 с.
18. Брегель Э. Я. Денежное обращение и кредит капиталистических стран / Э. Я. Брегель. – М.: Финансы, 1973. – 376 с.
19. Мишкин Ф. С. Экономическая теория денег, банковского дела и финансовых рынков / Ф. С. Мишкин; [пер. с англ.]. – М.: Аспект пресс, 1999. – 818 с.

Прийнято до друку 03.06.2011